

А. М. Єрмоленко

Прагматика

ПРАГМАТИКА (від грец. *pra-gma* — дія, справа) — розділ *семіотики*, в якому тематизовано застосування *мови* або інтерпретацію знаків (див. [Знак і значення](#)) водночас із *суб'єктом* цієї інтерпретації. Як філософська дисципліна П. бере початок від *прагматизму* американського філософа Ч.-С. Пірса. Поняття «мовленнєва П.» запроваджено Ч.-В. Моррісом і Р. Карнапом як доповнення *синтаксису* та *семантики* мови. Перший прагнув при цьому до універсально-семіотичної інтеграції усіх трьох дисциплін у прагматичній семіотиці. Згодом філософи та методологи науки, а також семіотики й представники соціальних наук почали розвивати концепції доповнення і навіть інтеграції синтаксису та семіотики стосовно мовленнєвої П. Вагомий внесок у поєднання теорії дії і теорії мовлення зробили британські вчені Дж.-Л. Остін та Дж.-Р. Сьорль, що втілено в теорію іллокутивних актів та перформативних висловлювань. Останнім часом лінгвісти з метою доповнення або розширення програми об'єднання синтаксису та семантики, а також у багатьох соціально зорієнтованих концепціях соціо-, психотекстової чи прагмалінгвістики почали залучати до кола своїх пізнавальних інтересів предметну сферу мовленнєвої П. Питання про те, як певні мовленнєві акти реалізовувалися протягом історії, належить до сфери історичної П.

Існує також соціальна П., що досліджує правила чи норми, що регулюють діяльність і забезпечують інтегративні процеси в групі, спільноті, суспільстві. Важливу роль у розвитку цього напрямку відіграє норвезька школа прагматичної філософії (Г. Скірбек, А. Офсті та ін.). У комунікативній теорії П. розвивається як трансцендентальна (К.-О. Апел), або ідеальна (Ю. Габермас). Як складник герменевтично-лінгвістично-прагматично-семіотичного повороту П. бере за вихідний пункт філософування, а отже, і методологічний принцип — повсякденне мовне спілкування, реконструюючи у такий спосіб парадигму інтерсуб'єктивності на засадах трансцендентальної постановки питань. Це означає, що поряд з емпіричною П., мета якої полягає в досягненні актуально-типових за певних умов мовленнєвих актів (які у зв'язку з цим можуть бути досліджені із соціологічного, етнологічного та психологічного кутів зору), «універсальна П.», як зазначає Ю. Габермас, покладає собі за мету встановити й реконструювати універсальні умови можливого взаєморозуміння або, за К.-О. Апелем, систему правил, на які спирається здатність суб'єкта

висловлювати речення в тій або іншій ситуації. В етичному розумінні трансцендентальна П. досліджує способи застосування загальнозначущих принципів моралі щодо діяльності в певному соціокультурному контексті. Етичний вимір трансцендентальної П. полягає також у розробленні методів та процедур обґрунтування етичних норм на основі дискурсивного виявлення перформативної суперечності твердження самому собі, де трансцендентальна, або ідеальна комунікація постає як регулятивна ідея такого обґрунтування.

Рекомендована література

1. J. L. Austin. How to do things with Words. Oxford, 1962;
2. J. R. Searle. «What is a speech act?» // The Philosophy of Language. Oxford, 1971;
3. Попович М. Раціональність і виміри людського буття. К., 1977;
4. Die pragmatische Wende: norweg. Beitr. zur Pragmatik-Debate. Frankfurt am Main, 1986;
5. Гьосле В. Трансцендентальна прагматика як фіхтеанство інтерсуб'єктивності / Пер. з нім. // Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія. К., 1999.

Бібліографічний опис:

Прагматика / А. М. Єрмоленко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-880680>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).